

УДК 811.111'272'37'42

Красницька К.В.

ФЕНОМЕН ПАМ'ЯТІ В РОМАНІ ТАН ТВАН ЕНГ *THE GARDEN OF EVENING MISTS*: ОСОБЛИВОСТІ АВТОРСЬКОЇ ІНТЕРПРЕТАЦІЇ ЛІНГВО-КОГНІТИВНОГО КОНЦЕПТУ *MEMORY*

Стаття присвячена виявленню особливостей індивідуально-авторської інтерпретації лінгво-когнітивного концепту MEMORY в романі The garden of Evening Mists. Систематизовано авторські образні та аксіологічні уявлення про концепт MEMORY, що знайшли своє відображення в метафорах, порівняннях та конотативно забарвлених контекстах.

Ключові слова: концепт, когнітивна метафора, аксіологія.

Красницкая Е.В. Феномен памяти в романе Тан Тван Энг The garden of Evening Mists: особенности авторской интерпретации лингво-когнитивного концепта MEMORY. Статья посвящена выявлению особенностей индивидуально-авторской интерпретации лингво-когнитивного концепта MEMORY в романе The garden of Evening Mists. Систематизированы авторские образные и аксиологические представления о концепте MEMORY, которые нашли свое отражение в метафорах, сравнениях и конотативно окрашенных контекстах.

Ключевые слова: концепт, когнитивная метафора, аксиология.

*Krasnytska K. The phenomena of memory in the novel by Tan Twan Eng The Garden of Evening Mists: peculiarities of the author's interpretation of the concept MEMORY. The article is dedicated to finding out the individual author's interpretation of the linguistic cognitive concept MEMORY in the novel The garden of Evening Mists. The author's image and axiological notions about the concept MEMORY are reflected in conceptual metaphors, similes and contexts with connotative coloring. As a result of our research some conclusions can be made regarding the author's interpretation of the concept MEMORY. We've outlined a number of characteristics, which are attributed to this concept in the analyzed literary work. Firstly, it is the ability of memory to clear up and explain the world by remembering and re-considering past events. This notion is illustrated by the metaphors **MEMORY IS LIGHT**, **MEMORY IS ORIENTATION**. An additional segment of the semantic structure of the verbalized concept **MEMORY** is demonstrated by another conceptual metaphor **MEMORY IS CONTAINER**, which reflects the perception of memory as a container of recollections and even real events of the past. Our study has also revealed that the author regards the concepts **MEMORY** and **FORGETTING** as a dichotomy. The perspective of this research is a comparative analysis of the concept **MEMORY** in other English-language literary works.*

Key words: concept, cognitive metaphor, axiology.

Об'єктом дослідження є особливості індивідуально-авторської інтерпретації концептуального змісту вербалізованого концепту MEMORY. **Предметом** дослідження стали концептуальні метафори, порівняння та аксіологічно забарвлені контексти, що містять лексеми, які вербалізують концепт MEMORY в проаналізованому тексті. **Матеріалом** нашого дослідження слугували 60 текстових фрагментів, що містять вербалізовані елементи концепту MEMORY, з англomовного роману малазійського письмен-

менника Тан Тван Енг *The garden of Evening Mists*. Вибір саме цього художнього твору для аналізу вербалізованого концепту MEMORY продиктований великою увагою, яку приділяє автор феномену пам'яті. Сама форма твору – це мемуари головної героїні. Основною темою роману – є блукання в лабіринтах пам'яті та забуття, де герої ховають свою справжню сутність.

За теоретичну основу свого дослідження ми брали запропоноване дослідником Г.Г. Слишкіним уявлення про те, що концепт є складною єдністю трьох основних компонентів: понятійного, образного та аксіологічного [1]. Аналіз певного концепту в мовленні дає змогу окреслити саме образний (за допомогою концептуальних метафор) та аксіологічний об'єм концепту.

Один з ключових методів концептуального аналізу будується як аналіз споріднюваності ключового слова. Як зазначає дослідник Л.О. Чернейко «концепт» - це особливий ракурс розгляду абстрактних імен, що об'єднує всі види знань і уявлень накопичених народом, і що виявляється в споріднюваності імені [4, 59]. Метафора грає одну з найважливіших ролей в теорії концептів. Вона розуміється як «спосіб формування мовної картини світу, що виникає в результаті когнітивного маніпулювання значеннями, що вже містяться в мові, для створення нових концептів, особливо тих сфер відображення дійсності, які не дані безпосередньо» [3, 3]. Когнітивні метафори, на думку І.А. Стерніна, мають бути «сформульовані як певні змістовні ознаки, що входять до структури концепту» [2, 62-63].

В ході дослідження тексту роману нами було виявлено ряд метафоричних моделей, які відображають особливості інтерпретації концепту MEMORY у творі. Найяскравішими і найбільш рекурентними були наступні метафоричні моделі: [MEMORY=LIGHT], [MEMORY=CONTAINER], [MEMORY=ORIENTATION].

Детально розглянемо механізм утворення виявлених метафоричних моделей.

Припускаємо, що основою для утворення метафори з доменом джерела LIGHT і доменом цілі MEMORY стає спільна здатність пам'яті і світла вихоплювати певний фрагмент з темряви фізичної (для LIGHT) або темряви минулого (для MEMORY). Користуючись усталеною ідіомою, пам'ять «проливає світло (англійський еквівалент *sheds light*)» на минулі події. У прикладі (1) пам'ять порівнюється з місячним сяйвом, яке героїня бере з собою, щоб освітлювати дорогу в своє минуле. За сюжетом з цієї фрази вона починає писати свої мемуари.

(1) *Before me lies a voyage of a million miles, and memory is the moonlight I will borrow to illuminate my way* [5, 668].

Метафора *memory is light* посилюється в романі порівнянням пам'яті зі світлом сонця. У прикладі два знаходимо: *memory is like patches of sunlight*. Порівняння деталізується в наступному реченні. Тут лексема *light* метафорично підміняє лексему *memory*. Процес згадування певного періоду минулого описується як падіння світла на певний відрізок часу (*the light will fall on a particular point in time*). Здатність спогадів губитися, забуватися, їхня швидкоплинність передається шляхов розширення попередньої метафори *memory is sunlight*. Метафорою забуття є тіні, в які занурюється світ (*the*

world is in shadows again), коли вітер ховає «світло пам'яті» за хмарами (*the wind seals up the gap*).

(2) **Memory is like patches of sunlight in an overcast valley, shifting with the movement of the clouds. Now and then the light will fall on a particular point in time, illuminating it for a moment before the wind seals up the gap, and the world is in shadows again** [5, 592].

На мовному рівні знаходимо основу порівняння чи ототожнення фрагментів семантичного обсягу концептів MEMORY і LIGHT. В одному з тлумачних словників (*the free dictionary*) знаходимо наступне визначення іменника *light*: “*something that provides information or clarification*” (надавати інформацію або роз'яснення). Очевидний семантичний зв'язок спостерігаємо при порівнянні цього визначення з визначенням іменника *memory* з *Cambridge Dictionary*: “*the ability to bring back a piece of information into your mind*” (здібність отримувати назад певну інформацію в свідомості). Обидва іменники мають спільний семантичний компонент «надавати інформацію». Для іменника *memory* уточнюється напрямком цього надання – суб'єкт не просто отримує інформацію, а отримує її назад (*bring back*).

Схожий смисловий комплекс ліг в основу метафори [MEMORY is ORIENTATION]. На мовному рівні механізм метафоризації можна відслідкувати спираючись на уже знайдену семантичну спорідненість іменників *light* і *memory*. Семантичний зв'язок між лексемами *light* і *orientation* наочно демонструється якщо розглянути наступний ланцюжок визначень: *light noun - to signal, direct, guide with light* [*The Free Dictionary*] *orientation - the act or process of being oriented* [*Merriam Webster's dictionary*] *to orient - guide (someone) in a specified direction* [*Oxford dictionary*].

В тексті роману нами було зафіксовано два випадку функціонування цієї метафоричної моделі. В прикладі (3) метафоричним епітетом до лексеми *memory* стає лексема *compass*. “Компас пам'яті” веде героїню стежками старого саду, де вона колись працювала.

(3) **Guided by memory's compass, I began to walk into the garden** [5, 31].

В прикладі (4) ототожнення пам'яті з орієнтиром стає основою для створення розгорнутої метафори. Героїня задає риторичне питання, чи всі люди так само, як вона, аналізуючи свою пам'ять складають ментальну карту [*analyze the returning echoes of our memory in order to chart the terrain*], за допомогою якої намагаються осмислити навколишній світ [*in order to make sense of the world around us*].

(4) **Are all of us the same, I wonder, navigating our lives by interpreting the silences between words spoken, analyzing the returning echoes of our memory in order to chart the terrain, in order to make sense of the world around us?** [5, 619].

Третю групу метафор з лексемою *memory* описує схематична модель [MEMORY is CONTAINER]. Основу метафоризації можна прослідкувати на мовному рівні. Вона відбувається на основі семми “зберігати (*to store*)” як зрозуміло зі словникових визначень лексем *memory* та *container*: **memory - the store of things learned and retained from an organism's activity or**

*experience as evidenced by modification of structure or behavior or by recall and recognition [MerriamWebster's]; **container** - something used for storing or holding things, for example a box, bottle, or bowl [Macmillan dictionary].*

В романі вищеописана метафорична модель функціонує в ряді прикладів. Так в прикладі (5) пам'ять метафоризується як схованка (*hiding*), що очевидно можна вважати певним контейнером, з якого постають (*emerge*) факти минулого.

(5) *Something is stirring in my **memory**, and I remain completely still in my chair, so whatever it is that is **emerging from hiding** will not be frightened off [5, 665].*

В іншому фрагменті аналізованого тексту (6) вищерозглянута модель реалізується в метафорі *memory is a reservoir*. Спогади героїні про уроки садівництва зберігаються в її пам'яті (*I have committed everything he taught me to my **memory***), але прогресуюча хвороба мозку становить для неї загрозу. Тому в рамках розширеної метафори пам'ять, яка з роками погіршується, описується героїнею як резервуар, що дав тріщину (*but the **reservoir** has begun to crack*).

(6) *He was right – I have committed everything he taught me to my **memory**. But the **reservoir** has begun to crack [5, 335].*

Ототожнення пам'яті з іншим видом контейнера, а саме з кімнатами (*chambers of my memory*) бачимо у прикладі (7). Оповідач не просто згадує, а дістає (*draw out*) спогади з кімнат пам'яті.

(7) *From the **chambers of my memory** I will draw out and set down all recollections of the time I spent with Aritomo [5, 64].*

Крім перелічених метафор в тексті роману *The Garden of Evening Mists* когнітивний зміст концепту MEMORY розкривається за допомогою низки порівнянь. У кожному з них демонструється певна грань смислового об'єму концепту, яким інтерпретує його автор.

У прикладі (8) пам'яті приписується властивість світити. Коли спогади яскраві і чіткі, пам'ять не підводить оповідача, то вона порівнюється з сяючим повним місяцем (*memory is like the **moon** tonight*). Порівняння продовжується метафорою: болючі спогади ототожнюються з шрамами, які найкраще видно при такому яскравому світлі – тобто, коли пам'ять не дає збоїв.

(8) *My **memory** is like the **moon** tonight, full and bright, so bright you can see all its scars [5, 649].*

Швидкоплинність, ненадійність пам'яті ілюструється порівняннями в трьох наступних прикладах. В прикладі (9) це досягається співставленням безшумного польоту нічного птаха зі спогадом, що промайнув у свідомості.

(9) *An **owl** glided past the verandah, like a fragment of lost **memory** [571].*

Як листок, що зірвався з гілки і кружляє в повітрі (*a leaf spiralling down from a high branch*), хапає (*reach for it, snatch*) героїня випадковий спогад, що виринув з глибин пам'яті у прикладі (10). Непередбачуваність, певна хаотичність пам'яті відображена безладним, не спланованим польотом осіннього листа.

(10) *A **memory** drifts by. I reach for it, as if I am snatching at a **leaf spiralling down from a high branch** [5, 61].*

Пам'ять не є константою, з часом вона тьмяніє або зникає зовсім. Приклад (11) крім порівняння містить також розгорнуту метафору, що образно описує процес забуття. Героїня, що страждає невиліковною хворобою мозку, розмірковує про наслідки свого фізичного стану. Спогади порівнюються з піщаною косою (*sandbar*), яку все більше віддаляють від берега приливні хвилі (*off from the shore by the incoming tide*). Прилив – це, очевидно, метафора забуття. Забуття, як океан, ховає під товщею води всі згадки про минуле (*they will become submerged*).

(11) *Once I lose all ability to communicate with the world outside myself, nothing will be left but what I remember. My memories will be like a sandbar, cut off from the shore by the incoming tide. In time they will become submerged, inaccessible to me* [5, 59].

Взагалі автор у тексті роману приділяє велику увагу ненадійності пам'яті. Ця властивість безпосередньо постулюється в прикладах (12) і (13). В першому випадку (12), цитуючи китайське прислів'я, автор визнає нездатність пам'яті довго зберігати події минулого. Згідно з прислів'ям, найблідший напис переживе людську пам'ять.

(12) *The palest ink will outlast the memory of men. From out of nowhere the old Chinese proverb comes to me* [5, 224].

Оповідач сам неодноразово сумнівається в точності (*accuracy*) своїх спогадів, як це демонструє, наприклад, цитата наведена нижче (13).

(13) *I question the accuracy of my memory* [5, 214].

Опосередковано ілюзорність спогадів демонструється в тексті роману в описі двох статуй у садку японського майстра. Цей опис ілюструє також авторське сприйняття концепту MEMORY як частини дихотомії MEMORY/FORGETTING. За задумом автора, дві статуї – це сестри-близнючки (*twin sister*) – богині пам'яті та забуття (приклад 14). Зовнішній вигляд фігур є метафоричним дзеркалом основних характеристик цих двох ментальних процесів.

(14) *'The one on the right is Mnemosyne. You've heard of her?' 'The goddess of Memory,' I said. 'Who's the other woman?' 'Her twin sister, of course. The goddess of Forgetting'* [5, 81].

В описі богині пам'яті (приклад 15) – Мнемосини – автор підкреслює лише одну деталь: чіткі риси обличчя, про що свідчать епітети *defined, prominent* (чітко окреслений, рельєфний). Ця деталь зовнішності протиставляється розмитим обрисам обличчя і одягу її сестри (*her sister's face looked almost blurred*). Автор метафорично демонструє властивість забуття затуманювати, згладжувати минуле. Пам'ять натомість визначається своєю виразною ясністю.

(15) *Mnemosyne's features were defined, her nose and cheekbones prominent, her lips full. Her sister's face looked almost blurred; even the creases of her robe were not as clearly delineated as Mnemosyne's* [5, 81].

Вищеописана метафора набуває динамічного розвитку. Зовнішність скульптур по різному змінюється з плином часу. Богиня пам'яті лишається такою, якою була багато років тому (*remained unchanged*), а її сестра все більше втрачає своє обличчя (*her sister's face is almost worn smooth, her*

features rubbed away). Природній процес ерозії каменю — авторська метафора процесу забуття минулого. Як дощ і вітер стирає риси обличчя статуї, так час затуманює пам'ять, руйнує навіть найважливіші спогади.

(16) *The Goddess of Memory has remained unchanged but, to my dismay, her sister's face is almost worn smooth, her features rubbed away [5, 653].*

Крім образної інтерпретації концепту MEMORY в романі *The Garden of Evening Mists* автор також торкається аксіологічного шару концептуального змісту. Однозначної оцінки концепт не отримує. З одного боку пам'ять необхідна героїні, вона панічно боїться втратити свої спогади. Під загрозою захворювання мозку, результатом якого в недалекому майбутньому стане амнезія, вона записує все, що ще може ясно пригадати про своє життя і людей, що її оточували, з єдиною метою – не загубити ці спогади повністю. Людину, яка втратила спогади, вона називає привидом без власної ідентичності, без минулого і майбутнього (*a ghost (...) without an identity, with no future, no past*).

(17) *The prospect terrifies me. For what is a person without memories? A ghost, trapped between worlds, without an identity, with no future, no past [5, 59].*

Але пам'ять – це також величезний біль (приклади 18-19). Страждання живуть у спогадах, і лише час і забуття допомагають їх позбутися. Згадуючи деякі моменти свого життя, оповідач зізнається в нездатності продовжувати свою сповідь (*I am unable to continue writing*) або в небажанні осмислювати згадане (приклад 18).

(18) *I do not want to face what I have remembered [5, 418].*

(19) *There are moments when, remembering what happened, I am unable to continue writing [5, 592].*

Така амбівалентність пам'яті проходить лейтмотивом через весь текст аналізованого твору.

В результаті дослідження стає можливим зробити певні висновки щодо авторської інтерпретації концепту MEMORY у його образній та аксіологічній складовій. Завдяки системі метафор і образних порівнянь склався певний перелік характеристик, що їх приписує автор феномену пам'яті. Це – в першу чергу здатність пояснювати та прояснювати оточуючий світ через пригадування і осмислення подій минулого. Цей фрагмент смислового об'єму вербалізованого концепту MEMORY ілюструють метафори **MEMORY IS LIGHT**, **MEMORY IS ORIENTATION**. Додатковим сегментом семантичної структури вербалізованого концепту MEMORY є також концептуальна метафора **MEMORY IS CONTAINER**, що відображає уявлення про пам'ять як про контейнер спогадів і навіть подій минулого. Ще одна з виявлених характеристик авторських концепту MEMORY – ненадійність пам'яті – підкреслюється рядом порівнянь та метафоричним описом статуї богинь пам'яті та забуття. В ході дослідження також було встановлено, що автор об'єднує концепти MEMORY та FORGETTING в дихотомію. Що стосується аксіологічної складової, то авторська оцінка концепту MEMORY амбівалентна. Перспективним вважаємо подальше дослідження концепту MEMORY в інших англомовних художніх творах письменників британсько-

го походження та порівняння отриманих результатів з характеристиками вербалізованого концепту MEMORY, виявленими в романі *The Garden of Evening Mists* малайзійського письменника Tan Twan Eng.

Список літератури

1. Слышкин Г.Г. От текста к символу: Лингвокультурные концепты прецедентных текстов в сознании и дискурсе / Слышкин Геннадий Геннадьевич – М.: Academia, 2000. – 128 с.
2. Стернин И.А. Методика исследования структуры концепта / Стернин Иосиф Абрамович // Методологические проблемы когнитивной лингвистики / под ред. И.А. Стернина. – Воронеж: ВорГУ, 2001. – С. 58-64.
3. Телия В.Н. Метафоризация и ее роль в создании русской языковой картины мира / Телия Вероника Николаевна // Роль человеческого фактора в языке: Язык и картина мира / отв. ред. Б.А. Серебрянников. – М.: Наука, 1988. – С. 173-204.
4. Чернейко Л.О. Концепты жизнь и смерть как фрагменты русской языковой картины мира / Л.О. Чернейко, Хо Сон Тэ // Филологические науки. – 2001. - №5. – С. 50-59.
5. Tan Twan Eng *The garden of Evening Mists*: [роман] / Tan Twan Eng – [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://www.google.com.ua/url?url=2Fourlibrary.mornpen.vic.gov.Garden_of_Evening_Mists_The.pdf.html (дата звернення 18.03.2016) – Назва з екрана.

References

1. Slyshkin, G.G. (2000). Ot texta k symbolu: Lingvokognitivnye koncepty precedentnyh textov v soznanii i v diskurse. M.: Academia.
2. Sternyn, I.A. (2001). Metodika issledovaniya structurey koncepta. In Metodologicheskie problem kognitivnoy lingvistiki / pod red. I.A. Sternina. Voronezh: VorGu, 58-64.
3. Telija, V.N. (1988). Metaforizacija i rol' v sozdanii russkojazykovoj kartiny mira. In Rol' chelovecheskogo faktora v jazyke: Jazyk i kartina mira / отв. ред. В.А. Серебрянников М.: Nauka, 173-204.
4. Cherejko, L.O. (2001). Koncepty zhizni i smerti kak fragmenty russkojazykovoj kartiny mira. In Filologicheskie nauki. (5), 50-59.
5. Tan Twan Eng *The garden of Evening Mists*. – [Electronnij resurs] Rezhym dostupu: https://www.google.com.ua/url?url=2Fourlibrary.mornpen.vic.gov.Garden_of_Evening_Mists_The.pdf.html (data zvernennja 18.03.2016) – Nazva z ekrana.

Стаття надійшла до редакції 14.03.2016 р.